

Az öröklési szerződés szindikátusi szerződéskénti alkalmazhatósága a társasági jogban mint népességmegtartó tényező¹

Dúl János – Nagy Barna Krisztina

1. Bevezetés

Az örökölhető vagyontárgyak egyik jelentős ismérve az, hogy ezek forgalomképes jogsultságok és kötelezettségek. Az egyes társasági formákhoz kapcsolódó részesedések öröklése nem mindegyik esetben tűri az ipso iure tulajdonosváltozást, az átszálláshoz feltétel is társulhat, míg másokat az örökösök könnyebben meg tudnak szerezni. Az öröklési jogi forgalomképességgel rokon vonásokat mutat a társasági jogi forgalomképesség azzal, hogy utóbbiban sokkal jelentősebb szerepe van a jogviszonyt alakítóknak, ugyanis nekik a jogszabályok nagyobb szabadságot adnak. A részvények – a dolgozói és egyéb korlátozottan forgalomképessé tett részvények kivételével – főszabály szerint szabadon átruházhatók, és az üzletrészek is forgalom tárgyai lehetnek. Ugyanakkor e jellegük korlátozható például elővásárlási joggal, vagy ha a társasági szerződés adásvételen kívül más jogcímen nem engedi az átruházást, öröklés esetén megváltásra jogosult személyt jelölnek ki, vagy azt más feltételhez kötik; kkt. és bt. esetében pedig a társasági részesedés átruházásához már a társasági szerződés egyhangú módosítása szükséges.² A társasági részesedések átruházáskorlátozásának az a célja, hogy ilyen módon elkerüljék a nemkívánatos személyek társaságba történő belépését, a döntéshozatalban való részvételüket, akár egyszerű, minősített többséget biztosító befolyás szerzését.³

Speciális, élők közötti, de halál esetére szóló átruházási szerződés az öröklési szerződés, amelynek társasági jogban történő szindikátusi szerződéskénti alkalmazhatóságával, a családi társaságokra esetlegesen gyakorolt hatásával (kiemelve ennek a társaságnak az osztrák jogirodalomban megjelenő jellemzőit), és a vidék népességmegtartó erejével kapcsolatos összefüggéseinek elemzésére tesz kísérletet a tanulmány.

¹ Köszönetet mondunk Papp Tekla professzor asszonynak szakmai útmutatásáért.

² PAPP T. (2011): Gazdasági társasági formák Magyarországon – Előnyök és hátrányok rendszere. In *Acta Conventus De Iure Civili*. Tomus XIII. Szeged, Lectum Kiadó. 130.

³ TÖRÖK T. (2011): Az üzletrész- és a részvényátruházás, -átszállás korlátozása és kizárása. *Gazdaság és Jog*, 2011/2. 3.

2. Az öröklési szerződésről általában

A magyar Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) szerint az öröklési szerződéssel az örökhagyó a vele szerződő felet a magának, illetve a szerződésben meghatározott harmadik személynek nyújtandó tartás, életjáradék, illetve gondozás ellenében – vagyona, annak egy meghatározott része vagy meghatározott vagyontárgyak tekintetében – örökösévé nevezi; a másik fél kötelezettséget vállal a tartás, életjáradék, illetve gondozás teljesítésére.⁴ Az örökhagyó szempontjából a formáját tekintve a szerződés egyben végintézkedés, ugyanakkor tartalma szerint a tartási vagy az életjáradéki szerződésnek egy speciális típusa, ezért e szerződések szabályait is megfelelően figyelembe kell venni.⁵

Az öröklési szerződéssel átruházott vagyontárgy nemcsak ingó és ingatlan lehet, hanem bármely olyan vagyonelem, amely öröklés útján átszállhat, hiszen az öröklési szerződéssel a szerződő fél – ahogy az a fogalomból is kiderül – az örökhagyó örökösévé válik. Nem feltétel, hogy a teljes vagyona nézve váljon örökössé, elegendő bizonyos vagyontárgyak meghatározása, így akár azok lehetnek önállóan az örökhagyó üzletrészei, részvényei stb., és ennek megfelelő értékű ellenszolgáltatást kell a szerződéses örökösnek nyújtania.

3. A társasági részesedések átruházása öröklési szerződéssel

A társasági részesedések átruházásának lehetőségét megengedi a bírói gyakorlat öröklési szerződés jogcímén is.⁶ A társaságokra vonatkozó öröklési jogi szabályok rövid áttekintésén túl az ilyen típusú öröklési szerződéseket tekintjük át e részben.

3.1. Kkt. és bt.

A közkereseti társaságoknál a tagok által a társaságra ruházott vagyonelemeket vagyoni hozzájárulásnak nevezzük. A tag halálakor tagsági jogviszonya megszűnik, a tagsági jogokat – mint személyhez fűződőket, ahogy azokat az örökhagyó gyakorolhatta – az örökösök nem szerzik meg.⁷ A jogutódjának, annak a személynek, aki a kkt.-beli vagyoni hozzájárulás tekintetében örökös lesz, lehetősége van a társaságba való belépésre, de ez nem kötelezettsége.⁸ Ezért igaz az, „habár a magyar jog az ipso iure öröklés elvét vallja, mely szerint az öröklés megtörténik a halál beálltával, ahhoz, hogy az örökös a kkt. tagja legyen,

⁴ Ptk. 7:48. § (1) bekezdés.

⁵ Ptk. 7:52. §; ANKA T. (2014): Öröklési szerződés. In OSZTOVITS A. szerk.: *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja IV. kötet*. Budapest, Opten Informatikai Kft. 588.; VÉKÁS L. – WEISS E. (2014): Öröklési szerződés. In VÉKÁS L. – GÁRDOS P. szerk.: *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer Kft. 2430.; OROSZ Á. (2014): Öröklési szerződés. In PETRIK F. főszerk. – WELLMANN Gy. szerk.: *Polgári jog – Bevezető és Záró Rendelkezések. Az ember mint jogalany, Öröklési jog*. 2. átdolgozott, bővített kiadás. Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. 264. Az öröklési szerződésekkel kapcsolatban lásd még SZALMA J. (2016): A kötelelésrész, a végintézkedési szabadság és az öröklési szerződések az európai és a magyar magánjogban. *Jogtudományi Közlöny*, 2016/7–8. 377–382.

⁶ BDT 2007. 1581.

⁷ TÓTH I. (1995): A társasági jog és a hagyatéki eljárás. *Céghírnök*, 1995/7. 4.

⁸ Ptk. 3:149. §.

szükséges, hogy a társaság tagjaival az örökös megegyezzen.”⁹ Nem az öröklés lesz tehát a tagsági pozíció megszerzésének jogcíme, hanem a megállapodás, amit az életben maradt tag(ok) és az örökös(ök) kötnek meg.¹⁰ Ez a szabály is a kkt. erősen személyegyesítő jellegét hangsúlyozza, mert a tagság személyhez kötött, azzal kapcsolatban ipso iure bekövetkező jogutódlásnak nincs helye,¹¹ szemben a többi, öröklés alá eső vagyontárggyal. A törvény csupán lehetőségként szabályozza a társaságba történő belépést, erre azonban a társaság hozzájárulása nélkül nem kerülhet sor.¹² Az egyébként jogutódtagnak a társaságba tagként történő belépése nem a jogelődtag tagsági jogviszonyának a folytatása lesz, hanem új tag felvételét jelenti.

A betéti társaságokra a Ptk. 3:155. § alapján – eltérő rendelkezés hiányában – a közkereseti társaságokra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. A társasági és öröklési jog kapcsolódásánál a betéti társaság fogalmából¹³ eredő eltérést szabályozza a Ptk., azaz a legalább két tag eltérő felelősségét: amennyiben valamelyik státuszából minden tag kiválik, így például elhalálozik, és hat hónapon át nem cselekszenek a törvény előírásának megfelelően, úgy a társaság megszűnik.¹⁴ A közkereseti társaságnál megállapítottak tehát a betéti társaságokra vonatkozóan is irányadók, a betéti társasági tagsági jogviszony sem örökölhető ipso iure.¹⁵

A közkereseti és a betéti társaságoknál a tag a tagsági jogviszonyon alapuló jogokból és kötelezettségekből álló társasági részesedését vagy annak egy hányadát a társaság más tagjára vagy harmadik személyre átruházhatja. Átruházási jogcímenek minősül az öröklési szerződés is. Az átruházási szerződéssel kapcsolatos írásba foglalási kényszer azért nem okoz a feleknek többletkötelezettséget, mert már önmagában az öröklési szerződés érvényességi kelléke a valamely írásbeli végrendeleti formának való megfelelés, ez pedig jóval túlmutat az egyszerű írásbeliségen, hiszen az átruházó szerződés alakiságára nem rendel további feltételt a Polgári Törvénykönyv, ezért más szerződés esetén elegendő e kritérium. A hatályos és az ezt megelőző szabályozások szerint a társasági részesedés korlátozottan forgalomképes vagyoni értékű jog, mivel a tagok döntéséhez, a társasági szerződés tagok általi módosításához kötött a tagcsere.¹⁶ A társasági szerződés módosítása miatt az összes tagnak hozzá kell járulnia az ügyletnek, éppen ezért olyan kikötésekhez, amelyek a korlátolt felelősségű társaságoknál és a részvénytársaságoknál törvényi szinten is szabályozva vannak, ezeknél a társasági formáknál szükségtelenek. Így nem kell külön a társaság beleegyezéséhez kötni az átruházást (például öröklési szerződés útján való átruházásnál), azzal, hogy természetesen nem ütközik jogszabályba, ha a társasági szerződésbe ilyen tartalmú rendelkezést vesznek fel. A társaság beleegyezése vonatkozásában a társasági, de

⁹ Boóc Á. (2014): Közkereseti társaság. In PETRIK F. főszerk. – SÁRKÖZY T. szerk.: *Polgári jog – A jogi személy*. 2. átdolgozott, bővített kiadás. Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. 185.

¹⁰ KISFALUDI A. (2014): Közkereseti társaság. In VÉKÁS L. – GÁRDOS P. szerk.: *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer Kft. 362.

¹¹ PAPP T. szerk. (2011): *Társasági jog*. Szeged, Lectum Kiadó. 382., KISFALUDI A. – SZABÓ M. szerk. (2008): *A gazdasági társaságok nagy kézikönyve*. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. 759.

¹² ADORJÁN L. (1999): Társasági részesedések – értékpapírok a hagyatékban. *Gazdaság és Jog*, 1999/11. 8.

¹³ Ptk. 3:154. §

¹⁴ Ptk. 3:158. §

¹⁵ ÍH 2015. 154.

¹⁶ Boóc 2014, 185.

még inkább egy szindikátusi szerződésben meghatározhatnak olyan feltételeket, amelyek bekövetkezése esetén minden tagnak hozzá kell járulnia a társasági szerződés módosításához. Tekintettel kell lenni arra is, hogy az örökös öröklése jogán is beléphet a társaságba:¹⁷ látszólag két önálló jogcímen válhat a kkt., illetve a bt. tagjává (átruházás öröklési szerződéssel, valamint öröklés folytán), de a szerződés jellege ezt kizárja. Mindenképpen módosítani kell a társasági szerződést, ami pedig az összes tag konszenzusát fogja jelenteni.

3.2. A korlátolt felelősségű társaságok

A korlátolt felelősségű társaság¹⁸ a gazdasági társaságok személy- és vagyonegyesítő elemeit is ötvözi. Az egyes tagokat megillető üzletrészek alapját az általuk teljesített törzsbetétek képezik, az üzletrészek a tagok tulajdonában állnak. Az üzletrész öröklési jogi szempontból nem személyes jellegénél fogva a hagyatékhoz tartozik, az örökhagyó halálával a jogutódra száll.¹⁹ Tehát az üzletrész öröklése – a polgári jog öröklésre vonatkozó szabályai szerint – a korlátolt felelősségű társaság természetes személy tagjának halálakor a hagyatékba tartozó üzletrésznek a tag örökösére történő átszállása.²⁰

„A korlátolt felelősségű társaság – bár hordoz magán személyegyesítő jegyeket – lazább szálakkal kötődik a társaság tagjainak személyéhez, így megengedhető az, hogy a törvény erejénél fogva bekövetkező alanyváltozások álljanak be a társaság tagságában.”²¹ Az öröklés miatt bekövetkező tagváltást – ha a társaság személyegyesítő jellegét szeretnék hangsúlyozni, és az alapítók ragaszkodnak az eredeti tagi összetételhez – korlátozni tudják a társasági szerződésben a vonatkozó szabályok betartásával.

A Ptk. a korábbiakhoz viszonyítva akként módosította a szabályozást, hogy nem zárhatják ki a tagok a társasági szerződésben az üzletrész átszállását. Ehhez képest a tagoknak lehetőségük van arra, hogy a társasági szerződésben kijelöljék azt a személyt, aki jogosult az üzletrészt megváltani az örököstől.²² A törvény így akar igazodni az öröklés ipso iure öröklési rend elveihez, valamint a végintézkedésekre vonatkozó szabályokhoz.²³

A bírói gyakorlat alapján is megállapítható, hogy az átruházás tulajdonszerzési módot jelent, amelyhez kapcsolódóan a tulajdonszerzési jogcímekeket a Ptk. kötelmi joga tartalmazza, és a jogcímekek tekintetében nincs törvényi korlátozás. Konkrét jogeset vonatkozásában mondta ki a jogalkalmazó, hogy az előbbi megállapításnak megfelelően nincs akadálya annak, hogy a kft. tagja üzletrészét életjáradék fejében ruházza át.²⁴ Habár az öröklési szerződés az öröklési jogi könyvben található, és jellege miatt oda is tartozik, át lehet ruházni öröklési szerződés címén az üzletrészeket, már csak azért is, mert az örökhagyó részére

¹⁷ Ptk. 3:149. §

¹⁸ Ptk. 3:159. §

¹⁹ Ptk. 3:170. §, 7:1. §

²⁰ KISFALUDI 2008, 943.

²¹ KISFALUDI 2008, 943.

²² Vö: Ptk. 3:170. §; VÉKÁS L. szerk. (2013): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. 158., KISFALUDI 2014, 383.

²³ KOMÁROMI G. – PÁZMÁNDI K. (2014): Korlátolt felelősségű társaság. In PETRIK F. főszerk. – SÁRKÖZY T. szerk.: *Polgári jog – A jogi személy. 2. átdolgozott, bővített kiadás*. Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. 191–192.

²⁴ ÍH 2004. 71.

nyújtandó szolgáltatásra a kötelmi jogban fellelhető tartási és életjáradéki szerződést kell alapul venni. A különbség utóbbi kettő szerződés és az öröklési szerződés között, hogy öröklési szerződés esetén csupán az örökgyógy halálával szállnak át a szerződésben az örökösre átruházott vagyontárgyak.

Az üzletrészek pénzzolgáltatás ellenében történő átruházásának Ptk.-beli általános szabályai az öröklési szerződés tekintetében azért nem alkalmazhatók, mert nem pénzzolgáltatás áll az üzletrésszel szemben, illetve kevésbé személytelen, mint ahogy az az alapesetben szabályozott. Az öröklési szerződés lehet tartási jellegű: a tartás mint az ellenszolgáltatás fő vonása nem egyeztethető össze a pénzzolgáltatással, utóbbi a tartás pontosan megfogalmazott, a Ptk.-val a korábbiakhoz képest kibővített és a bírói gyakorlatban kimunkált fogalmába nem illeszthető be aggály nélkül. E szerződések másik jellemző típusa az életjáradéki szerződést ötvözi. Az életjáradék ugyan egyfajta pénzzolgáltatás, de az szorosan kapcsolódik a szerződéses örökös személyéhez, az örökgyógy nem kíván bárkit örökösévé tenni, éppen azért köt ezzel a személlyel szerződést. Mindezek emiatt nem egyeztethetők össze a 3:167. § (2) bekezdésében írtakkal, e bekezdés alapján azt a következtetést lehet levonni, hogy a tag számára tulajdonképpen irreleváns, kitől kapja meg az üzletrészének az értékét.

Lehetőség van arra, hogy a tagok a társasági szerződésben az üzletrész kívülálló személyre, pénzzolgáltatás ellenében történő átruházása kivételével²⁵ kizárhassák az átruházást. A törvény csak azt nem teszi lehetővé, hogy a tagok a pénzzolgáltatás ellenében történő átruházást érvényesen kizárják, ebből az is következik, hogy korlátozhatják, feltételekhez is köthetik.²⁶

Amennyiben az öröklési szerződésre nézve kizárták az átruházást, nem lesz érvényes az a szerződés, amely a tilalom ellenére rendelkezik az üzletrész sorsáról is, azt viszont nem tilthatja meg a társaság, hogy a tag a végrendeletében meghatározott személynek juttassa az üzletrészt. Éppen ezért megvalósulhat az is, hogy a társasági szerződés ilyen tartalmú rendelkezése esetén az üzletrészen kívül más, meghatározott vagyontárgyakra vagy azon kívüli teljes vagyona köti valaki öröklési szerződést. Ha a társasági szerződésben meghatároztak olyan személyt, aki öröklés esetén az üzletrész megváltására jogosult, az ő döntésén múlik, hogy az örökös taggá fog-e válni vagy sem. Az üzletrész forgalmi értékét megváltás esetén is az örökösnek kell megkapnia; nem marad ellenszolgáltatás nélkül az általa az örökgyógnak, annak életében nyújtott tartás vagy életjáradék üzletrészre eső része. Ha a társasági szerződés kizárja vagy korlátozza akár az öröklési szerződés révén történő átruházást, még mindig dönthetnek úgy a tagok, hogy a társasági szerződést megfelelő többséggel módosítják, és az átruházást szabadon lehetővé teszik, vagy ha korlátozták, illetve ha korábban teljesen kizárták, akkor más feltételhez kötik.²⁷

²⁵ Ptk. 3:167. § (7) bekezdés.

²⁶ KOMÁROMI – PÁZMÁNDI 2014, 211.

²⁷ Az üzletrészek átruházásának Ptk. 3:166–167. §-ban foglaltakon kívüli eseteinek feldolgozásához nagy segítséget nyújtott Papp Tekla professzor asszony 2015. április 17-én, a Szegedi Tudományegyetemen tartott Társasági jog II. előadása.

3.3. A részvénytársaságok

„A részvény értékpapír, és mint ilyen, szabadon átruházható. Az átruházás korlátozása éppen ezért ritkán fordul elő, pontosabban szólva, a korlátozás esetei olyanok, hogy azok valóban kivételt jelentenek az általános szabályokhoz képest.”²⁸ Az átruházáshoz hasonlóan – a dolgozói részvényekre vonatkozó szabályozás²⁹ kivételével – a részvények halál esetén is forgalomképesek, azzal kapcsolatosan nem merülnek fel a korábbiakhoz hasonló problémák.

Lehetőség van arra, hogy a részvénytársaság a részvény átruházását az alapszabályban korlátozza, vagy az átruházást a társaság beleegyezéséhez kösse, de ezek a korlátozások harmadik személyekkel szemben csak akkor hatályosak, ha a korlátozás és annak pontos tartalma a részvényből, illetve dematerializált részvény esetén az értékpapírszámla adataiból kitűnik.³⁰ A Ptk. nem korlátozza ezt csak a zrt.-re, a nyrt.-k is megtehetik ugyanezt az alapszabályukban, ők azonban valószínűleg nem gyakran fogják alkalmazni, mert az a tőzsdei kereskedést mint e társaságok egyik kiemelkedő jellemzőjét gátolná.³¹

„Fontos rámutatni, hogy ezek a korlátozások kizárólag az átruházás útján történő részvénytársaság szerzést korlátozzák, az átruházásnak nem minősülő módon, pl. öröklés, jogutódlás útján történő részvénytársaság szerzés nem korlátozható.”³² Az öröklési szerződés már említett sajátos vonása megjelenik e társasági formánál is. Ez a jogügylet átruházásnak minősül, amelyre vonatkozóan korlátozásra – a korlátolt felelősségű társaságokhoz hasonlóan – sor kerülhet a részvénytársaság alapszabályában is, de nem zárható ki és nem is korlátozható törvényes és más végintézkedés útján a részvények örökösre történő átszállása. Ha kizárták vagy korlátozták az átruházást öröklési szerződés útján, és a korlátozásnak nem felel meg az adott szituáció, akkor az öröklési szerződés tartalmi szempontból érvénytelen, de ha az alakítás vonatkozásában megfelelő, akkor mint végrendelet megállhatja a helyét, a jogutódlás bekövetkezhet, ezt tehát nem tudja korlátozni az alapszabály.

²⁸ SÁNDOR T. (2014): A részvény. In PETRIK F. főszerk. – SÁRKÓZY T. szerk.: *Polgári jog – A jogi személy.* 2. átdolgozott, bővített kiadás. Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. 272.

²⁹ Ptk. 3:234. § (2) – (4) bekezdés

³⁰ Ptk. 3:219. § (1) bekezdés

³¹ KISFALUDI A. (2014): *Részvénytársaság.* In VÉKÁS L. – GÁRDOS P. szerk.: *Kommentár a Polgári Törvénykönyvről.* Budapest, Wolters Kluwer Kft. 431.

³² VEZEKÉNYI U. (2014): *Részvénytársaság.* In OSZTOVITS A. szerk.: *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja IV. kötet.* Budapest, Opten Informatikai Kft. 728.

4. A társasági jogi típusú szindikátusi szerződés³³

A társasági jogi típusú szindikátusi szerződés egy jogszabály által nem szabályozott, atipikus szerződés.³⁴ Egy olyan polgári jogi szerződés, amely szorosan kapcsolódik a társasági joghoz.³⁵ Akár a társasági jogi típusát, akár a polgári jogban előforduló vagy akár a közjogi elemeket tartalmazó változatát vizsgáljuk, egységes fogalmi meghatározással egyik esetben sem találkozunk. Ezért, ha arra vállalkozunk, hogy rendszerbe helyezzük ezt a szerződést, és körülhatároljuk az ismérveit, akkor a Polgári Törvénykönyv szerződési szabadságra³⁶ vonatkozó rendelkezéseit kell elővinnünk, valamint a további ismérvek meghatározása kapcsán a szakirodalom és a bírói joggyakorlat lehet a segítségünkre. A szerződési szabadság értelmében a felek szabadon dönthetnek arról, hogy szerződést kívánnak-e kötni, azt egymással szeretnék-e megtenni, továbbá arról is, hogy milyen szerződésben milyen tartalommal kívánnak együttműködni. A társasági jogi típusú szindikátusi szerződés esetében a gazdasági társaság tagjait illeti meg az a lehetőség, hogy a társaságon belüli együttműködésüket, egymással szembeni elvárásaikat és kapcsolataikat szindikátusi szerződésben rögzítsék.³⁷ A szerződés tartalma kapcsán érdemes kiemelni, hogy a szerződő felek a szindikátusi szerződésben a társasági szerződésen felüli többletköteleket rögzítenek.³⁸ Magyarázható ez azzal, hogy a magyar társasági jogi szabályozás alapvetően kógens álláspontra helyezkedett a jelenleg hatályos Polgári Törvénykönyv hatálybalépését megelőzően. Ez azt vonta maga után, hogy a gazdasági társaság tagjai a társasági szerződésben pusztán a kötelező kérdésekben állapodtak meg, egyedi megállapodásaikat, amelyek tipikusan a társaságon belüli viszonyaikat érintette, szindikátusi szerződésben rendezték. Tehát a társasági jog alapvetően kógens szabályai vezettek addig, hogy a magyar jogban hagyományokkal

³³ Lásd még: KOLBEN Gy. (1996): *A szindikátusi szerződés*. Budapest, KJK.; ÚJLAKI L. (1997): A társasági és szindikátusi szerződés összefüggései. *Gazdaság és Jog*, 1997/2. 24.; JASZTRABSZKI T. (2000): A szindikátusi szerződés. *Cég és Jog*, 2000/7–8.; KISS D. (2000): A szindikátusi szerződés. *Cégvezetés*, 2000/3. 48–52.; SÁRKÖZY T. (2002): A szindikátusi szerződésről. In SÁRKÖZY T. – VÉKÁS L. szerk.: *Eörsi Gyula Emlékkönyv*. Budapest, HVG-Orac.; HAITSCH Gy. (2003): Szerződés létrehozásának mellőzése előszerződés alapján annak következtében, hogy a szerződés tartalma nem határozható meg. *Gazdaság és Jog*, 2003/3. 25–26.; KISFALUDI A. (2009): Társasági jogviták választottbíróóság előtt. *Acta Conventus de Iure Civili*, Tomus X. Szeged, Lectum Kiadó.; MENYHÁRD A. (2009): A szindikátusi szerződés kikényszeríthetősége. *Acta Conventus de Iure Civili*, Tomus X. Szeged, Lectum Kiadó.; SZABÓ G. (2012): Gazdasági társaság a szindikátusi kötelemben. *Cég hírnök*, 2012/5. 7–11.; SZABÓ G. (2012): Texas Shoot-out, avagy biztosítéki konstrukciók a szindikátusi kötelemben. *Debreceni Jogi Műhely*, 2012/3.; SZUCHY R. (2014): A szindikátusi szerződés és a társasági szerződés kollíziója az új Polgári Törvénykönyv alapján. In MISKOLCZI BODNÁR P. – GRAD-GYENGE A. szerk.: *Megújulás a jogi személyek szabályozásában*. Budapest, KRE ÁJK. 61–71.; GLAVANITS J. (2013): A kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szindikátusi szerződés a magyar és a nemzetközi szerződési gyakorlatban. In SZOBOSZLAI-KISS K. – DELI G. szerk.: *Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére*. Győr, Universitas Győr Nonprofit Kft.; NAGY BARNA K. (2015): A szindikátusi szerződés. *Debreceni Jogi Műhely*, 2015/3–4.

³⁴ PAPP T. (2015): *Atipikus szerződések*. Budapest, Opten Kft., 224–235.

³⁵ BH 1998. 89.

³⁶ Ptk. 6:59. § (1) és (2) bekezdése

³⁷ BALÁSHÁZY M. (1993): A szindikátusi szerződés a társasági és a polgári jog határán. *Gazdaság és Jog*; 1993/5. 16.

³⁸ JUHÁSZ J. (1991): Szerződések ütközése kft-ken belül, avagy felesleges duplicitás? *Magyar Jog*, 1991/12. 731.

bíró szindikátusi szerződés³⁹ a társasági szerződésre tekintettel kötött, ezért járulékos, de érvényes kötelmi jogi kötelezettségvállalásokat keletkeztető önálló szerződéssé vált.⁴⁰ Ebben a kérdésben az új Polgári Törvénykönyv jogi személyekre vonatkozó diszpozitív szabályozása a szindikátusi szerződést is érinti. Egyértelműen kiolvasható a törvényhez fűzött indokolásból az a szándék, amely értelmében a jogalkotó a társasági viszonyok átláthatóságát szem előtt tartva indokolatlannak minősíti a szindikátusi szerződést, és ezen érvelését azzal támasztja alá, hogy a létesítés szabadsága körében megszűnik az a kógens szabályozás, amely sok esetben indokolatlanul is olyan merev szabályozást alkalmazott, amely a társult jogalanyok privátautonómiáját korlátozva nem engedett teret szabad akaratoknak. Tehát a jogalkotói álláspont értelmében a szerződő felek, vagyis a gazdasági társaság tagjai eddig szindikátusi szerződésben rögzített megállapodásaikat a Ptk. diszpozitív szabályozása folytán már társasági szerződésbe is foglalhatják. Azonban a titkosságról, a szindikátusi szerződés legnagyobb előnyéről és az egyszerűsített cégeljárás lehetőségéről a jogalkotó megfeledkezett ezen álláspontjának kialakítása során. Így a szindikátusi szerződés egy olyan atipikus együttműködés, amely – ellentétben a társasági szerződés szervezeti kérdéseket rögzítő szabályaival – a felek társaságon belüli, egymással szembeni együttműködésük szabályait tartalmazza. Tehát a társaságnak két iránytűje van: az egyik a szervezeti kérdéseket rendező társasági szerződés, a másik pedig a személyek együttműködését rendező szindikátusi szerződés. A kettő egymáshoz való viszonyát a társasági szerződés primátusa határozza meg, hozzá képest a szindikátusi szerződés másodlagos,⁴¹ akár mondhatnánk azt is, hogy átvitt értelemben a *lex specialis* és a *lex generalis* viszonyában állnak egymással. Amennyiben a szindikátusi szerződés a társasági szerződés valamely rendelkezésével vagy kógens jogszabállyal ellentétben áll, a társasági szerződést saját függelékeként kezeli, a társasági szerződés valamely rendelkezését vagy jogszabály kógens előírásának megkerülését célozza, az a szindikátusi szerződés érvénytelenségét eredményezi.

5. Az öröklési szerződés és a társasági jogi típusú szindikátusi szerződés összehasonlítása

A tanulmány e fejezetében a szindikátusi szerződés és az öröklési szerződés közös szempontok szerinti bemutatására vállalkozunk. Ez azt a célt szolgálja, hogy a szerződések egyedi és közös vonásainak bemutatása révén állást foglalhassunk abban a kérdésben, hogy a két szerződés milyen viszonyban áll egymással, és amennyiben öröklési tartalmat magán hordozó szerződés megkötésére kerül sor egy gazdasági társaság tagjai között, akkor melyik szerződés fog dominálni, azaz a gazdasági társaság tagjai között megkötött és öröklési tartalommal bíró szerződés szindikátusi szerződésként értékelhető-e, avagy megőrzi öröklési szerződési jellegét. Az alpontok címében az összehasonlítás szempontjai olvashatók.

³⁹ NAGY BARNA K. (2016): Néhány gondolat a szindikátusi szerződésről jogtörténeti aspektusban. *Opuscula Civilia*, 2016/5. Elérhető: http://akk.uni-nke.hu/uploads/media_items/2016_evi-5_szam_opuscula-civilia_original.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 11. 14.)

⁴⁰ Vb 1997/1. LUKÁCS M. – SÁNDOR I. – SZÜCS B. (2003): *Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben*. Budapest, HVG-Orac. 23.

⁴¹ PAPP 2015, 230.

5.1. A szerződés fogalma

A tanulmány második fejezetében olvasható az öröklési szerződés fogalma, a negyedikben pedig a társasági jogi típusú szindikátusi szerződés meghatározása, ezért ezek ismételt kifejtésétől itt eltekintünk.

Sokkal inkább arra szeretnénk felhívni a figyelmet, hogy mindkét szerződés egy speciális – de különböző célok elérése érdekében, különböző környezetben kötött – együttműködést valósít meg a szerződő felek között. Míg a szindikátusi szerződés a társasági tagok együttműködésének szabályait igyekezik lefektetni a társasági jog dimenziójában, addig az öröklési szerződés ugyanezt teszi, csak az örökhagyó és az örökös viszonyában, az öröklési jog dimenziójában. A szindikátusi szerződés a szerződő felek egymáshoz való viszonyát, elvárásait szabályozza, amely ismérv az öröklési szerződés esetén is fennáll, hiszen abban a tartás, az életjáradék vagy a gondozás teljesítésének a mikéntjét, vagyis az öröklési szerződésben az örökös és az örökhagyó egymással szembeni elvárásait, kapcsolatát és együttműködését szabályozzák a felek. (Az öröklési szerződés egy speciális együttműködés a társaság tagjai között, ami a szindikátusi szerződésre – annak jogi szabályozottsága hiánya folytán – ráhúzható, annak alakítását és tartalmát befolyásolja, de speciális együttműködésként a társaságon belül az öröklési szerződés szindikátusi szerződés lesz.)

5.2. Az alkalmazandó jog

Az öröklési szerződés esetében a Polgári Törvénykönyv öröklési szerződésre vonatkozó rendelkezéseit kell elsődlegesen alkalmazni, valamint – utaló szabály folytán – a Polgári Törvénykönyv egyes szerződésekre vonatkozó szabályai köréből a tartási és életjáradéki szerződés szabályait kell megfelelően alkalmazni az öröklési szerződésre is. Ezen túl – szerződéses jogviszonyról lévén szó – a szerződések általános és a kötetmek közös szabályai is alkalmazandók. Mivel az örökhagyó vonatkozásában az öröklési szerződés végintézkedés, a Polgári Törvénykönyv végintézkedésekre vonatkozó szabályait is figyelembe kell venni. A szindikátusi szerződés esetében a Polgári Törvénykönyv kötelmeinek közös és a szerződések általános szabályait alkalmazzák, a társasági jogviszonyra tekintettel pedig a jogi személyek általános, valamint az egyes gazdasági társaságokra vonatkozó szabályok alkalmazandók.

5.3. A szerződés megkötése és alakisága

A szerződési szabadság értelmében a felek szabadon dönthetnek a szerződéskötési szándék kérdésében, valamint arról, hogy kivel milyen típusú szerződést szeretnének kötni, és azt milyen tartalommal kívánják megtölteni. Az öröklési szerződés és a szindikátusi szerződés esetében is a szerződéskötési szándékról való döntési szabadság minden korlátozástól mentesen érvényesül, ellentétben a partnerválasztás szabadságával, ugyanis – ahogyan azt a korábbiakban már részben kifejtettük – házastársak között öröklési szerződés megkötésére nem kerülhet sor, valamint szindikátusi szerződést csak a gazdasági társaság tagjai köthetnek egymással, tehát csak tagsági jogvissonnyal rendelkező választható szerződő félként.

A szerződés alakisága tekintetében öröklési szerződés csak írásban köthető, az írásbeli végrendeletre vonatkozó szabályok betartásával. Az írásbeli végrendeletnek két típusa van: a közvégrendelet és az írásbeli magánvégrendelet. A közvégrendeletet közjegyző készíti a közokiratra előírt alakban.⁴² Amennyiben korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképességében vagyoni jognyilatkozatai tekintetében részlegesen korlátozott nagykorú, valamint vak, írástudatlan, olvasásra vagy nevének aláírására képtelen állapotban lévő személy szeretne öröklési szerződést kötni, ezt csak közvégrendeleti formában teheti meg. A korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképességében vagyoni jognyilatkozatai tekintetében részlegesen korlátozott nagykorú esetében a végrendelet érvényességéhez a törvényes képviselő hozzájárulása és a gyámhatóság jóváhagyása nem szükséges. Az írásbeli magánvégrendeletet a végrendelező akár maga is írhatja olyan nyelven, amelyen ő maga ért. Ebben az esetben a dokumentumot az elejétől a végéig a végrendelezőnek kell írnia, végül aláírnia, és ha több különálló lapból áll, akkor minden lapját folyamatos sorszámozással kell ellátni. A végrendelező végrendeletét akár mással is írathatja olyan nyelven, amelyen olvasni tud, majd két tanú együttes jelenlétében alá kell írnia, vagy ha azt már megtette, akkor két tanú együttes jelenlétében az aláírást magáénak ismeri el, majd mindkét esetben a tanúk aláírása is szükségeltetik a végrendelet érvényességéhez. Ha a végrendelet több lapból áll, azt folyamatos sorszámozással kell ellátni, és minden lapját a végrendelezőnek, valamint a tanúknak alá kell írniuk. Akár a végrendelező maga írja végrendeletét, akár mással íratja, a végrendelet készítésének ideje ki kell, hogy derüljön az okiratból. Ezek a szabályok az öröklési szerződés esetében is irányadók a szerződés alakisága tekintetében. A szindikátusi szerződés alakisága tekintetében jogszabályi előírás nem létezik, így ez a szerződés szóban, írásban vagy akár ráutaló magatartással is köthető.

5.4. A szerződés alanya

Öröklési szerződést bármely két természetes személy köthet egymással. Nem kizárt annak lehetősége, hogy akár családjogi tartásra is jogosító kapcsolatban lévő személyek is kössenek egymással öröklési szerződést.⁴³ Házastársak esetében azonban öröklési szerződés megkötésére akkor van lehetőség, ha a vagyon elkülönítésére vonatkozó házassági szerződést kötöttek, és a vállalt tartás vagy életjáradék fizetése a házastárs különvagyona terhére történik,⁴⁴ ugyanis házastársak esetében a tartási kötelezettség elsődlegesen jogszabályon alapul.⁴⁵

A felek házasságkötése esetén házastársi vagyontársaság keletkezik, így egymással szembeni vagyoni viszonyaikra nem az öröklési szerződés, hanem a Polgári Törvénykönyv Családjogi Könyvének rendelkezései lesznek az irányadók, amelyek szerint életvitelük fedezésére elsősorban keresményük, illetőleg közös vagyonuk szolgál. A házastársak szempontjából az öröklési szerződés annyiban lehet releváns, hogy ők közösen mint örökhagyók köthetnek ilyen szerződést a saját maguk vagy harmadik személy, avagy saját maguk és harmadik személy javára (például súlyosan beteg gyermek gondozására és tartására az örök-

⁴² A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény 117–132. §.

⁴³ PK 89. állásfoglalás; OSZTOVITS 2014, 590.

⁴⁴ WELLMANN 2014, 268.

⁴⁵ BDT 561/2002., OSZTOVITS 2014, 591–592.

hagyó szülők halálát követően). Az örökhagyó esetében speciális szabályként érvényesül, hogy a szerződés megkötése érdekében végintézkedési képességgel kell rendelkeznie, ami azzal magyarázható, hogy az öröklési szerződés az örökhagyó szempontjából az írásbeli végrendelet (és nem a magánvégrendelet) formáját ölti. A másik szerződő féllel (mint örökösnek nevezettel) szemben pusztán a jogügyleti képesség megléte forog fenn szerződés-kötési feltételként. Öröklési szerződés nemcsak az örökhagyó, hanem az örökhagyó és harmadik személy vagy csak a harmadik személy javára nyújtandó tartásra, életjáradékra vagy gondozásra köthető. Ebben az esetben a jogviszony hárompólusúvá bővül: az örökhagyó és a szerződésben örökösnek nevezett lesznek a szerződő felek, de a tartást, az életjáradékot vagy a gondozást, avagy ezek kombinációját nem az örökhagyó, hanem a szerződésben nevezett harmadik személy javára kell nyújtania a szerződő félnek. A szindikátusi szerződés esetében a szerződő felek kapcsán annyi megkötés olvasható ki a szakirodalomból és a bírói gyakorlatból, hogy abban – a gazdasági társaság tagjai közötti kooperációt megtestesítő kontraktusról lévén szó – csak a gazdasági társaságban tagsági jogviszonnyal rendelkezők vehetnek részt. Vagy a gazdasági társaság összes tagja vagy egy meghatározott részük, de a szerződés fogalmából kiindulva legalább két tagsági jogviszonnyal rendelkező fél szükségeltetik a szerződés megkötéséhez. A gazdasági társaság nem lehet a szindikátusi szerződés alanya, de a harmadik személy javára kötendő szerződés szabályai értelmében bevonható a kötelembé. Összegzőként a szerződési alanyok körében elmondható, hogy mind az öröklési, mind a szindikátusi szerződés többalanyú jogviszonyt hozhat létre, de utóbbi annyiban speciális, hogy abban csak tagsági jogviszonnyal rendelkezők vehetnek részt, míg öröklési szerződésnél a szerződő féli minőségre nézve további megkötés nincs.

5.5. A szerződés tárgya és tartalma

Az öröklési szerződés tárgya a tartás, életjáradék, gondozás vagy ezek kombinációjának nyújtása. Tartás alatt a lakhatás biztosítása, a jogosult ruházattal és élelemmel történő ellátása, betegsége esetén ápolása és gyógyíttatása, halála esetén illő eltemetése értendő. Az életjáradék egy meghatározott pénzösszeg vagy más helyettesíthető dolog időszakonként visszatérő szolgáltatását jelenti. Közvetett tárgya pedig az a vagyon (vagy annak egy része), amely vonatkozásában az örökhagyó a szerződő felet örökösévé nevezi, ha pedig harmadik személy javára szól az öröklési szerződés, abban az esetben a szerződő fél által örökölt azon ingatlan, amelyet a harmadik személy javára nyújtandó tartás biztosítása fejében tartási joggal terhelnek.

A szindikátusi szerződés esetében a szerződés tárgyának meghatározása a szabályozottságának hiánya okán szinte lehetetlen vállalkozás, példálózó jelleggel azonban említhető a szavazási megállapodás, amely esetében a szerződés közvetlen tárgya az a vállalat lesz, amely szerint a megállapodásban részes felek a megállapodásban foglaltaknak megfelelően szavaznak, avagy ettől a magatartástól tartózkodnak. Gazdasági társaság létesítésére irányuló szindikátusi szerződés esetén a közvetlen tárgy az a magatartás lesz, amelynek kifejtése ahhoz szükséges, hogy a szerződésben vállaltaknak megfelelően a társaság megalapítására, cégbíróság általi bejegyzésére sor kerüljön (például vagyoni hozzájárulás teljesítése).

Az öröklési szerződés – a tartalmát tekintve – pusztán az örökhagyó (vagy örökhagyó házastársak) halála esetére tartalmazhat a vagyonnal vagy annak egy részével való

rendelkezést a tartás, az életjáradék vagy a gondozás fejében. Ezen túl a szerződésben bármilyen végrendeleti intézkedést tehet az örökgyó (vagy tehetnek az örökgyó házastársak). Ezzel szemben a szindikátusi szerződés tartalma nem ennyire behatárolt, azt a felek bármilyen tartalommal megtölthetik, de ügyelniük kell arra, hogy az kógens jogszabályi előírásba vagy a társasági szerződés rendelkezéseibe ne ütközzön, azok megkerülésére ne irányuljon, mert ebben az esetben az a szindikátusi szerződés érvénytelenségét fogja maga után vonni. Ebből az a következtetés vonható le, hogy a szindikátusi szerződés bármilyen társasági jogi vonatkozású tartalommal kitölthető a tagok egymás közötti viszonyát illetően, az öröklési szerződés ezzel szemben ezt a szabadságot csak az örökgyónak biztosítja akkor, amikor a további végrendeleti intézkedés lehetőségét szabályozza a Ptk., a felek egymás között csak a tartás, életjáradék és gondozás körülményeiről, valamint a megörökölheto vagyronról vagy annak egy részéről állapotodhatnak meg.

5.6. A szerződés módosítása

A szerződés módosításának két lehetséges útja van. A felek általi szerződésmódosítás az egyik mód, amikor közös megegyezéssel a szerződés tartalmát módosíthatják a felek a szerződés megkötésére vonatkozó alakiság megtartásával. A másik lehetőség pedig a bíróság általi módosítás a felek közötti tartós jogviszony esetén, amennyiben a Polgári Törvénykönyvben meghatározott konjunktív feltételek fennforognak.

A szindikátusi szerződés esetében – tekintve, hogy a felek kölcsönös együttműködésére és sajátos viszonyrendszerére vonatkozó titkos szerződésről van szó – a bíróság általi módosítás lehetősége inkább csak elméleti, semmint gyakorlati kategória. Ugyanis a felek a titkos megállapodásukat nem kívánják bíróság elé vinni, hiszen az ebben az esetben nyilvánossá válhat. Ezért szindikátusi szerződés estében a felek közös megegyezéssel való szerződésmódosítását tekintjük irányadónak.

Az öröklési szerződés esetén mindkét módozatnak relevanciája lehet. Alapvetően abban az alakban kell módosítani a szerződést, amilyenben azt megkötötték, de „a módosításra vonatkozó okirat alakiságait a módosítás időpontja szerinti örökgyói végrendelezési képeesség szerint kell megítélni.”⁴⁶ Mivel az öröklési szerződés a tartalmát tekintve a tartási vagy életjáradéki szerződéssel rokon, a módosítás tekintetében ezen szerződésekre vonatkozó rendelkezések is irányadók.

5.7. A szerződés megszűnése és megszüntetése

A szerződés megszűnése és megszüntetése közötti legalapvetőbb különbség, hogy a megszüntetés a felek akaratóból következik be, míg a megszűnés a feleken kívülálló körülmény folytán.

Az öröklési szerződés megszűnik az örökgyó halálával, azonban a harmadik személy javára kötött öröklési szerződés esetén ez csak viszonylagosan igaz. Ebben az esetben ugyanis bár az öröklő az örökgyó vagyonát vagy annak egy részét a tartás, gondozás vagy

⁴⁶ OSZTOVITS 2014, 606.

életjáradék fejében megszerzi, de a szerződéses kötelezettségét a harmadik személy javára továbbra is teljesítenie kell, ezért a megörökölt vagyontárgyra – ha az ingatlan – tartási jog jegyezhető be az ingatlan-nyilvántartásba, hogy a harmadik személy javára történő további teljesítés biztosított legyen. Ebben az esetben a szerződés csak akkor fog megszűnni, és fogja az örökös a tartási jogtól mentesen megszerezni az örökölt ingatlant, ha a harmadik személy is elhalálozik.

A szindikátusi szerződés esetében megszűnés akkor áll elő, ha két szerződő fél esetén az egyik fél tagsági viszonya megszűnik, vagy a személy meghal, vagy az a szervezeti keret – tehát maga a gazdasági társaság – szűnik meg, amelynek keretében a szerződéses vállalásra sor került. A felek bármikor megállapodhatnak abban, hogy a közöttük létrejövő szerződést – akár öröklési, akár szindikátusi szerződést – megszüntetik. Ebben az esetben a szerződés megszüntetésére vonatkozó nyilatkozatuk alakiságára a szerződés megkötésére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Továbbá öröklési szerződés esetében – a tartási és életjáradéki szerződés szabályainak alkalmazhatósága folytán – az ott megállapított rendelkezések is irányadók, tehát bármelyik fél kérheti a bíróságtól is a szerződés megszüntetését.

5.8. A szerződések nyilvántartása

A 4/2009. (III. 6.) IRM rendelet értelmében a közjegyző az általa készített öröklési szerződést, valamint a nála nyílt vagy zárt letétbe helyezett öröklési szerződést a Végrendeletek Országos Nyilvántartásában rögzíti.

Az öröklési szerződés esetében az örökhagyó neve, az eljáró közjegyző neve és annak ténye lesz nyilvántartva, hogy az öröklési szerződést a közjegyző készítette, vagy azt nála letétbe helyezték. A hagyatéki eljárás során az annak lefolytatására illetékes közjegyző a nyilvántartásból tájékozódik annak megállapítása érdekében, hogy az elhunyt élt-e bármilyen végintézkedési lehetőségével, nevezetesen öröklési szerződés megkötésére sor került-e.

A szindikátusi szerződés esetében egyetlen jogszabály sem ír elő nyilvántartásba vételi kötelezettséget. Amennyiben a felek a társasági szerződésben utalnak arra, hogy bizonyos kérdéseket szindikátusi szerződésben rögzítettek, akkor az is a cégiratok részét fogja képezni, és be kell nyújtani a cégbíróság felé, így a szindikátusi szerződés mindenki számára megismerhető és nyilvános lesz. Ám a kötelező nyilvántartásra vonatkozó előírás hiányában a felek ezzel a lehetőséggel nem élnek, így titkos megállapodásként kezelik az együttműködésüket rendező szerződést.

5.9. Az öröklési és a szindikátusi szerződés viszonya más szerződésekhez

Öröklési szerződés esetében a végrendelettel való viszonyrendszer vizsgálatát tartjuk indokoltnak. Az örökhagyó döntésén múlik, hogy halála esetére vagyonával miként rendelkezik, egyáltalán azzal rendelkezni szeretne-e. Amennyiben a tartás, a gondozás vagy az életjáradék fejében a vagyona csak meghatározott részében nevezi örökösévé a szerződő felet, a fennmaradó vagyon tekintetében a törvényes öröklés szabályai érvényesülnek, vagy egyéb végintézkedési formával élhet az örökhagyó. Amennyiben egyéb végrendelezési

formával él az örökhatározó, és az ellentétben áll az öröklési szerződés tartalmával, mert olyan vagyronról rendelkezik, amelyről korábban már az öröklési szerződésben rendelkezett, akkor az öröklési szerződés lesz az elsődleges, és az azzal későbbi végintézkedésbeli rendelkezés érvénytelen. A meghatározó tényező az időbeliség és a favor testamenti elve, ellentétben a szindikátusi szerződés és a társasági szerződés viszonyában.

Ha a szindikátusi szerződés a társasági szerződés valamely rendelkezésével ellentétben áll vagy negligálja azt, az a szindikátusi szerződés érvénytelenségét eredményezi. Ugyanis általánosan elfogadott álláspont, hogy a társasági szerződés primátusa érvényesül, mert a szindikátusi szerződés célja, hogy a társasági szerződést kiegészítse, olyan kérdést szabályozzon, amelyet a felek nem kívántak transzparenssé tenni a társasági szerződésben.

6. Szindikátusi szerződés versus öröklési szerződés a társasági jogban

Az előző pontban tett összehasonlítás alapján megállapítható, hogy jogilag nincs annak akadálya, hogy a felek öröklési szerződési tartalommal megtöltött szindikátusi szerződést kössenek a gazdasági társasági jogviszonyt érintően, ugyanis a szindikátusi szerződés a szabályozottságának hiánya okán olyan rugalmas és a felek igényeihez igazítható szerződés, amely folytán öröklési tartalommal is kitölthető.

Az öröklési jellegű szindikátusi szerződés a társaság tagjai közötti együttműködést szabályozza, a gazdasági társaságban tagsági jogviszonnyal rendelkező fél halála esetére. A szerződés csak írásban köthető, mégpedig az írásbeli végrendeletre vonatkozó alakosság megtartásával. A szerződés tárgya az a gondozás, tartás vagy életjáradék, amelyet a szerződésben örökösnek nevezett tag köteles teljesíteni az örökhatározó tag javára. A szerződés tartalmának kialakítása során az öröklési, tartási és életjáradéki szerződés kogens előírásaira kell figyelemmel lenniük a tagoknak. A szerződés módosítása, megszűnése és megszüntetése esete a szindikátusi szerződésnél tett megállapításokhoz képest annyiban bővül, hogy a bíróság általi módosítás vagy megszüntetés lehetősége is biztosított, ami ebben az esetben a szindikátusi szerződés titkos jellegét nem érinti. Az öröklési jellegű szindikátusi szerződés ebben az esetben egyidejűleg két nyilvántartásban is szerepelhet: öröklési szerződési jellege folytán a Végrendeletek Országos Nyilvántartásában, szindikátusi szerződési jellege folytán pedig a cégnyilvántartásban, feltéve, ha a társasági szerződés utalást tartalmaz a speciális kooperációs kontraktusra, vagy a felek így döntenek.

Tehát elmondható, hogy mindkét szerződés együttműködést szabályoz, a szindikátusi szerződésbeli együttműködés azonban egy tágabb kategória, amelybe az öröklési tartalom, az ilyen jellegű tagi együttműködés beleolvasható.

7. Az osztrák öröklési szerződés

Az osztrák jog alapján az öröklési szerződés házassági szerződésnek minősül,⁴⁷ amely a végrendeletekkel ellentétben egyoldalúan nem vonható vissza, vagyis csak közös megegyezéssel

⁴⁷ Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (a továbbiakban: ABGB) 1217. §

szüntethető meg. Ez egy olyan jogügylet az örökhagyó és az örökös között, amellyel a megállapodás szerint – amennyiben túléli az örökhagyót – az örökös felhívják öröklésre.⁴⁸

Az öröklési szerződés jogintézményének vonatkozásában a magyar és az osztrák jog között lényeges eltérés tapasztalható. A magyar jog minimális alanyi korlátozásán túlmenően (nem tehet minden személy az általa megkívánt formában végrendeletet) bárki szabadon köthet egymással ilyen szerződést, az osztrák jog ehhez képest csak a házastársak számára engedélyezi ezt,⁴⁹ amin nem változtat a 2017. január 1-jén hatályba lépett öröklési jogi novella sem. Örökös lehet akár az egyik házastárs, de kölcsönösen is megnevezhetik egymást örökösnek, harmadik személyt azonban nem jelölhetnek meg. Az osztrák szabályozás fényében elismerhető az a gondolat, hogy helytelen akképp rendelkezni az öröklési szerződésben, hogy harmadik személyt jelölnek meg örökösként, hiszen léteznek harmadik személy javára szóló szerződések, de maga a törvénykönyv erre lehetőséget adna,⁵⁰ és nem fogalmaz egyértelműen, hogy ilyen szerződés csak házastársak között köthető. Harmadik személy örökössé nevezése a magyar jogban sem lehetséges, a leendő örökhagyó és örököse között kell a szerződést megkötöni.

Az osztrák öröklési szerződésről is megjegyezhető, hogy a szerződések és a végrendeletek között helyezkedik el, mint a magyar jogban, mindkettő jellegzetességeivel rendelkezik.⁵¹ A kontraktus alakszerűségét tekintve a magyar szabályozással bizonyos szempontból rokonítható vonás, hogy az öröklési szerződés esetében az érvényesség érdekében a közjegyzői okiratoknak és az írásbeli végrendeleteknek kell megfelelni,⁵² míg a tartalmat tekintve alapvetően a végrendeletekre irányadó anyagi feltételeknek kell eleget tenni.⁵³ Ez utóbbit vizsgálva nem kapunk olyan „instrukciót”, amely szerint az örökössé nevezés fejében tartás vagy életjáradék lenne az ellenszolgáltatás, ez nem tartalmi elem.

Az osztrák irodalomban is megjelent az az álláspont, amely szerint az üzletrészek átruházása folyamán életjáradék is lehet az ellenszolgáltatás, amit érdemes és lehetséges is úgy kombinálni, hogy az életjáradéki szerződés megkötésekor (vagy egy meghatározott, de a szerződéskötéstől számítva – nem hosszabb időn, például 1-2 hónapon belül) nyújtandó fix összegből és a tulajdonképpen, meghatározott időközönként rendszeresen visszatérő életjáradékból álljon.⁵⁴ Ugyanakkor az előbbiekkal egyezően ez nem képezi az öröklési szerződésbeli kötelezettség teljesítését, mint az életjáradék megfizetése. Az életjáradék meghatározásának módja minden aggály nélkül átültethető a magyar jogba.

⁴⁸ APATHY, P. (2015): Erbrecht. In RIEDLER, A. (Hrsg.): *Zivilrecht VII*. Wien, LexisNexis Verlag. 127.

⁴⁹ ABGB 1249. §.

⁵⁰ WELSER, R. (2007): *Grundriss des bürgerlichen Rechts Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. 522.

⁵¹ WELSER 2007, 522., APATHY 2015, 128.

⁵² ABGB 1249. §.

⁵³ WELSER 2007, 523.

⁵⁴ KALSS, S. – PROBST, S. (2013): *Familienunternehmen*. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. 714.

8. A családi vállalkozások mint jogi kategória

Jelentős szerep jut a vidéki népesség megtartásában a helyi családok által működtetett családi vállalkozásoknak, amelyek meghatározók lehetnek a gazdaságban, valamint javítják a működési területük szociális és kulturális állapotát, ezáltal az adott régió szerves társadalmi képződményeivé válhatnak.⁵⁵

Ausztrák jogirodalom a magyarhoz képest többet foglalkozik a családi vállalkozásokkal mint lehetséges társulási formákkal. Ezek a vállalkozások a többi, hagyományos értelemben vett gazdasági társaságtól tulajdonosi körükben és a társaságok céljaiban különböznek. Az ilyen társaságoknak nem az az elsődleges céljuk, mint a többi profitorientált társaságnak, hogy minél gyorsabban a lehető legmagasabb nyereségre tegyenek szert, hanem működtetésük folyamán jelentős szerepet játszanak a következő generációkról való hosszú távú gondoskodásnak, a családtagok vagyoni biztonságának, a családi vagyon megőrzésének elvei.⁵⁶

E vállalkozásoknak nincs jogszabályban lefektetett fogalmuk, a vonatkozó szakirodalomban különböző meghatározásokat találunk. Az ügynevezett név szerinti családi vállalkozások cégnevében egy család neve szerepel. A családi ellenőrzés alatt álló családi vállalkozásokban maximum három természetes személy a szavazatok legalább 50%-ával rendelkezik; míg vannak olyan családi vállalkozások, amelyek keretében szintén a szavazatok legalább 50%-ával rendelkező tulajdonosok, akik ugyanannak a családnak tagjai, a társaság vezetésében is részt vesznek.

További fogalmi ismérvként jelölhető meg, hogy a családtagok akarata elsődlegesen arra irányul, hogy mint egész család a legfelsőbb szinten irányítsák túlnyomó többségben a társaságot,⁵⁷ valamint fennáll annak a szándéka is, hogy a vállalkozást több generáción át működtessék, és az a család ellátását is szolgálja.⁵⁸ Tehát az objektív kritériumokhoz (úgy mint a részesedés nagysága, ezen keresztül a szavazásra való jogosultság mértéke, a vezető és ellenőrző pozíciók kézben tartása) párosulnak szubjektívnek tekinthető vonások (a cég folytatására irányuló akarat, felelősségvállalás) ahhoz, hogy a társaságot családi vállalkozásnak tekinthessük.⁵⁹ Nem zárható ki tehát a családi vállalkozás fogalma abban az esetben sem, ha adott társaság társasági részesedései nem egy család tulajdonában állnak, hanem több családban, illetve a családhoz képest idegen személyek is a társaság tagjaivá váltak.⁶⁰ Megjegyzi azt is az irodalom, hogy családi vállalkozás esetében nem feltétel, hogy az többszemélyes társaság legyen.⁶¹ Az osztrák közgazdasági és jogi elemzés esetleges magyar átvétele nem eredményezne idegen hatást, hasonló megfontolások a magyar cégek vonatkozásában is megállnák a helyüket.

Jelentős kérdés ezeknél a jellemzően kkv.-nak minősülő vállalkozásoknál a sikeres utódlás véghezvitele. A vállalkozások sokszor nem rendelkeznek meghatározott tárgykörökben belső szabályozással, amelyek szükség esetén kellenének. E hiányok közé tartoznak

⁵⁵ KALSS–PROBST 2013, 302.

⁵⁶ KALSS–PROBST 2013, 2.

⁵⁷ KALSS–PROBST 2013, 9–12.

⁵⁸ KALSS–PROBST 2013, 16.

⁵⁹ KALSS–PROBST 2013, 17.

⁶⁰ KALSS–PROBST 2013, 77.

⁶¹ KALSS–PROBST 2013, 12–13., 191.

a vitarendezési mechanizmusok vagy éppen az utódlás kérdésköre, amelyek rendezésére gazdasági, de inkább személyes és érzelmi alapokon nyugodva nem is készülnek fel. A keretszabályozás nem mindig tudja ezeket megnyugtatóan kezelni, ami aztán a családi vállalkozások megszűnését eredményezheti, de ezeket a kereteket pontosan ismerni kell, amelyekre alapozva aztán a hiátusok kiküszöbölhetők.⁶²

A magyar jogirodalom hiányosságai ellenére meggyökeresedett ez a típusú (de a hagyományos gazdasági társaságokhoz képest nem eltérő, hanem ugyanolyan formákban működő) társasági forma. Ausztriához hasonlóan Magyarországon is elterjedt ez: a hazai vállalatok 70%-a van családi tulajdonban, a GDP több mint felét adják, a munkavállalók felét dolgoztatják. Magyarországon is a generációváltás az egyik legjelentősebb kihívás, ennek ellenére nincs kidolgozott utódlási terv, ami miatt a vállalatok kétharmada megszűnhet e folyamat során.⁶³

A problémák megoldásának egyik eszköze az öröklési szerződés lehet. A többi átruházó szerződéshez képest ennek az az előnye, hogy a családi vállalkozásban részt vevő tag úgy gondoskodik az utódlásról, hogy ő maga továbbra is maradhat e minőségében egészen haláláig. A szerződésben lehetőség van a vagyon egy részére nevezni az örökös, és az örökhagyó ennek ellenértékének megfelelően lesz jogosult tartásra, gondozásra, életjáradékra attól függően, hogy az adott szituáció melyiket kívánja meg, és miben állapodik meg az örökhagyó tag és a szerződéses örökös. A hazai ilyen jellegű vállalkozásoknál is szempont lehet az, hogy a családtagok működtessék tovább, és megfelelő rokoni kapcsolatok esetén a leendő örökhagyó is ennek figyelembevételével kívánja utódját kiválasztani. Az öröklési szerződéssel arra is lehetőség nyílik, hogy a vállalkozás mindennapi ügyvitelében vagy annak foglalkozási területében jártas személlyel (lehetőség szerint valamely e szempontból alkalmas családtaggal) kerüljön sor a megállapodásra. E társaságok az utódlás megfelelő tervezése esetén nagyobb eséllyel működhetnek tovább, biztosítva a munkát ezáltal a munkavállalóknak, és továbbra is támogatva a helyi gazdaságot és kultúrát (például különböző rendezvények pénzügyi fedezetének nyújtása révén).

9. Összegzés

Ahogy azt a tanulmányban bemutattuk, az osztrák családi vállalkozások mind a vállalkozást alkotók személyében, mind pedig a vállalkozás céljában különböznek a klasszikus gazdasági társaságoktól. Ugyanis utóbbiakat egymástól idegen, családjogi értelemben véve kapcsolatban nem álló személyek alkotják, ellentétben a családi vállalkozásokkal, ahol kizárólag a családtagok vagy több család tagjai működnek együtt akár családtagok nem minősülő, „idegen” személyek közreműködésével. A családi vállalkozások keretében ezért sokkal nagyobb hangsúlyt kap a vállalkozás több generáción át való működtetése, és ezáltal a család tagjai ellátásának, megélhetésének a biztosítása, valamint annak a ténye, hogy a vállalkozás családon belüli továbbörökítése biztosított legyen.

Az osztrák jog alapján az öröklési szerződés házassági szerződésnek minősül, és csak házastársak között köthető, éppen ezért harmadik személyek ilyen jogviszonyba való

⁶² KALSS–PROBST 2013, 4.

⁶³ Lásd: www.vg.hu/kkv/optimistak-a-csaladi-cegek-475310 (A letöltés dátuma: 2016. 11. 09.)

bevonására nincs lehetőség. Egy ilyen konstrukció nem felel meg annak a követelménynek, hogy a családi vállalkozás továbbörökítése öröklési szerződéssel biztosított legyen, ellentétben a magyar szabályozással. A magyar öröklési szerződés megkötéséről tetszés szerinti személyi kör dönthet, ezáltal biztosítható a családi vállalkozás továbbörökítése, annak ellenére, hogy ez a bírói gyakorlat alapján nem elterjedt.

Az öröklési tartalmú szindikátusi szerződés megkötésére minden további nélkül lehetőségük van a gazdasági társaság tagjainak, ugyanis a szindikátusi szerződés bármilyen tartalommal megtölthető, ha az a gazdasági társaság tagjainak együttműködésére vonatkozik.

Végső következtetésként megállapíthatjuk, hogy az öröklési szerződés alaki és tartalmi feltételeinek megfelelő szindikátusi szerződés alkalmas arra, hogy a családi vállalkozások családon belüli továbbörökítését biztosítsa. Az öröklési szerződés sajátosságait magán hordozó szindikátusi szerződés a lehető legteljesebb mértékben szolgálja a vidék népességmegtartó erejét, hiszen azáltal, hogy a családi vállalkozás továbbörökítését biztosítja, a leszármazó családtagok számára a munka és a megélhetés lehetőségét teremti meg, amely a fiatal generációk számára ösztönzőleg hat az elvándorlás megakadályozásában, hozzájárulva ezáltal a vidék és annak népessége megtartásához.

Felhasznált irodalom

- ADORJÁN L. (1999): Társasági részesedések – értékpapírok a hagyatékban. *Gazdaság és Jog*, 1999/11. 7–9.
- ANKA T. (2014): Öröklési szerződés. In OSZTOVITS A. szerk.: *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja IV. kötet*. Budapest, Opten Informatikai Kft.
- APATHY, P. (2015): Erbrecht. In RIEDLER, A. (Hrsg.): *Zivilrecht VII*. Wien, LexisNexis Verlag.
- BALÁSHÁZY M. (1993): A szindikátusi szerződés a társasági és a polgári jog határán. *Gazdaság és Jog*; 1993/5. 16–18.
- BOÓC Á. (2014): Közkereseti társaság. In PETRIK F. főszerk. – SÁRKÖZY T. szerk.: *Polgári jog – A jogi személy*. 2. átdolgozott, bővített kiadás. Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft.
- GLAVANITS¹. (2013): A kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szindikátusi szerződés a magyar és a nemzetközi szerződési gyakorlatban. In SZOBOSZLAI-KISS K. – DELI G. szerk.: *Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére*. Győr, Universitas Győr Nonprofit Kft. 194–204.
- HAITSCH Gy. (2003): Szerződés létrehozásának mellőzése előszerződés alapján annak következtében, hogy a szerződés tartalma nem határozható meg. *Gazdaság és Jog*, 2003/3. 25–26.
- JASZTRABSZKI T. (2000): A szindikátusi szerződés. *Cég és Jog*, 2000/7–8.
- JUHÁSZ J. (1991): Szerződések ütközése kft-ken belül, avagy felesleges duplicitás? *Magyar Jog*, 1991/12. 731–732.
- KALSS, S. – PROBST, S. (2013): *Familienunternehmen*. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung.
- KISFALUDI A. – SZABÓ M. szerk. (2008): *A gazdasági társaságok nagy kézikönyve*. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft.
- KISFALUDI A. (2009): Társasági jogviták választottbíróóság előtt. *Acta Conventus de Iure Civili*, Tomus X. Szeged, Lectum Kiadó. 19–155.

- KISFALUDI A. (2014): Közkereseti társaság. In VÉKÁS L. – GÁRDOS P. szerk.: *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer Kft.
- KISFALUDI A. (2014): *Részvénytársaság*. In VÉKÁS L. – GÁRDOS P. szerk.: *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer Kft.
- KISS D. (2000): A szindikátusi szerződés. *Cégvezetés*, 2000/3. 48–52.
- KOLBEN Gy. (1996): *A szindikátusi szerződés*. Budapest, KJK.
- KOMÁROMI G. – PÁZMÁNDI K. (2014): Korlátolt felelősségű társaság. In PETRIK F. főszerk. – SÁRKÖZY T. szerk.: *Polgári jog – A jogi személy*. 2. átdolgozott, bővített kiadás. Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. 191–192.
- LUKÁCS M. – SÁNDOR I. – SZÜCS B. (2003): *Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben*. Budapest, HVG-Orac.
- MENYHÁRD A. (2009): *A szindikátusi szerződés kikényszeríthetősége*. Acta Conventus de Iure Civili, Tomus X. Szeged, Lectum Kiadó.
- NAGY BARNA K. (2015): A szindikátusi szerződés. *Debreceni Jogi Műhely*, 2015/3–4. Elérhető: www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_4_2015/a_szindikatusi_szerzodes/ (A letöltés dátuma: 2016. 11. 14.)
- NAGY BARNA K. (2016): Néhány gondolat a szindikátusi szerződésről jogtörténeti aspektusban. *Opuscula Civilia*, 2016/5. Elérhető: http://akk.uni-nke.hu/uploads/media_items/2016_-evi-5_-szam_opuscula-civilia.original.pdf (A letöltés dátuma: 2016. 11. 14.)
- OROSZ Á. (2014): Öröklési szerződés. In PETRIK F. főszerk. – WELLMANN Gy. szerk.: *Polgári jog – Bevezető és Záró Rendelkezések. Az ember mint jogalany, Öröklési jog*. 2. átdolgozott, bővített kiadás. Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft.
- PAPP T. (2011): Gazdasági társasági formák Magyarországon – Előnyök és hátrányok rendszere. In *Acta Conventus De Iure Civili Tomus XIII*. Szeged, Lectum Kiadó.
- PAPP T. (2015): *Atipikus szerződések*. Budapest, Opten Kft.
- PAPP T. szerk. (2011): *Társasági jog*. Szeged, Lectum Kiadó.
- SÁNDOR T. (2014): A részvény. In PETRIK F. főszerk. – SÁRKÖZY T. szerk.: *Polgári jog – A jogi személy*. 2. átdolgozott, bővített kiadás. Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. 272.
- SÁRKÖZY T. (2002): A szindikátusi szerződésről. In SÁRKÖZY T. – VÉKÁS L. szerk.: *Eörsi Gyula Emlékkönyv*. Budapest, HVG-Orac 173–191.
- SZABÓ G. (2012): Gazdasági társaság a szindikátusi kötelemben. *Céghírnök*, 2012/5. 7–11.
- SZABÓ G. (2012): Texas Shoot-out, avagy biztosítéki konstrukciók a szindikátusi kötelemben. *Debreceni Jogi Műhely*, 2012/3. Elérhető: www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2012/texas_shootout_avagy_biztositeki_konstrukciok_a_szindikatusi_kotelemben/ (A letöltés dátuma: 2016. 11. 14.)
- SZALMA J. (2016): A kötelelrész, a végintézkedési szabadság és az öröklési szerződések az európai és a magyar magánjogban. *Jogtudományi Közlöny*, 2016/7–8. 377–382.
- SZUCHYR. (2014): A szindikátusi szerződés és a társasági szerződés kollíziója az új Polgári Törvénykönyv alapján. In MISKOLCZI BODNÁR P. – GRAD-GYENGE A. szerk.: *Megújulás a jogi személyek szabályozásában*. Budapest, KRE ÁJK. 61–71.
- TÓTH I. (1995): A társasági jog és a hagyatéki eljárás. *Céghírnök*, 1995/7. 4.
- TÖRÖK T. (2011): Az üzletrész- és a részvényátruházás, -átszállás korlátozása és kizárása. *Gazdaság és Jog*, 2011/2. 3–10.
- ÚJLAKIL. (1997): A társasági és szindikátusi szerződés összefüggései. *Gazdaság és Jog*, 1997/2. 24.

- VÉKÁS L. – WEISS E. (2014): Öröklési szerződés. In VÉKÁS L. – GÁRDOS P. szerk.: *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer Kft.
- VÉKÁS L. szerk. (2013): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft.
- VEZEKÉNYI U. (2014): *Részvénytársaság*. In OSZTOVITS A. szerk.: *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja IV. kötet*. Budapest, Opten Informatikai Kft.
- WELSER, R. (2007): *Grundriss des bürgerlichen Rechts Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*. Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung.